

Nr 34

Utbildningsutskottets betänkande i anledning av propositionen 1973:78 om utformning av praktiken för studerande vid lärarhögskolas lågstadie-, mellanstadie- och ämneslärarlinje m. m. jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1973:78 har Kungl. Maj:t (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för en omorganisation av praktiken vid lågstadie-, mellanstadie- och ämneslärarlinje vid lärarhögskola.

I propositionen föreslås en ny utformning av praktiken för lärarkandidater på lågstadie-, mellanstadie- och ämneslärarlinjer vid lärarhögskola. Den nuvarande praktikterminen, då lärarkandidaten tjänstgör som lärare med nedsatt undervisningsskyldighet, föreslås upphöra. Praktiken skall i stället delas upp på flera längre perioder. En del av praktiken avses bli förlagd tidigt i utbildningen. Den längsta och avslutande praktikperioden skall enligt förslaget följas upp med undervisning vid lärarhögskolan innan utbildningen avslutas. Under praktiken skall den studerande arbeta i lärarlag med en behörig lärare.

I propositionen framhålls att det under senare år har blivit allt svårare att finna lämpliga vakanta lärartjänster för lärarkandidaterna, vilket bl. a. lett till stor spridning av praktikantplatser och omfattande resor för metodiklektorerna. I det nya systemet är avsikten att praktiken endast undantagsvis skall förläggas utanför lärarhögskoleorten eller dess närmaste omnejd.

Enligt förslaget skall en innehållsmässig förskjutning ske av lärarutbildningen så att ökad tonvikt läggs vid de sociala aspekterna av läraruppgiften.

Motionerna

I detta betänkande behandlar utskottet

dels den vid riksdagens början väckta motionen

1973:1288 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att en utredning tillsätts med uppgift att göra en översyn av lärarutbildningen,

dels de i anledning av propositionen 1973:78 väckta motionerna

1973:1928 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen beslutar

1. att ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts

beträffande praktik i B-skølemetodik,

2. att hos Kungl. Maj:t begära en förändring av intagningsbestämmelserna till lärarhøgskola så att tidigare lärarerfarenhet ges visst meritvärde,

3. att ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts om behovet av en övergripande översyn av lärarutbildningen,

1973:1964 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen vid godkännande av de riktlinjer som i propositionen 1973:78 förordas för en omorganisation av praktiken vid lågstadie-, mellanstadie- och ämneslärarlinje vid lärarhøgskola beaktar de i motionen framförda synpunkterna.

Utskottet

År 1967 fattade statsmakterna beslut om att utbildningen av klasslärare och den praktisk-pedagogiska utbildningen av lärare i läroämnena skulle reformeras (prop. 1967:4, SU 1967:51, rskr 1967:143). Den nya organisationen började tillämpas den 1 juli 1968. Utbildningen av lågstadie- och mellanstadielärare omfattar enligt detta beslut fem respektive sex terminer, varav praktikdelen omfattar dels kortare praktikperioder om sammanlagt 10 veckor dels en praktiktermin om 20 veckor varunder den blivande läraren tjänstgör med reducerad undervisningsskyldighet. Den praktisk-pedagogiska utbildningen av adjunkter och lektorer omfattar för närvarande dels en utbildningstermin vid lärarhøgskola med pedagogik och metodik samt viss praktik om sammanlagt 9 veckor dels en efterföljande praktiktermin om 20 veckor varunder den blivande läraren tjänstgör med nedsatt undervisningsskyldighet.

Enligt förslaget i propositionen 1973:78 skall praktikdelen på lågstadie- och mellanstadielärarlinjerna omfatta oförändrat 30 veckor, medan på ämneslärarlinjen praktiken minskas från 29 till 24 veckor samtidigt som den teoretiska utbildningen ökas inom det utbildningsområde som avser skollivets och arbetsformernas problem. En ökning av sistnämnda utbildningsområde förutsätts ske även på lågstadie- och mellanstadielärarlinjerna inom nuvarande resursram för teoretisk utbildning. Förslaget innebär vidare att praktikterminen varunder den blivande läraren tidigare tjänstgjort med eget undervisningsansvar ersätts av ett system enligt vilket den blivande läraren som assistentlärare bildar arbetslag med behörig lärare. Bl. a. på grund av de organisatoriska svårigheterna i den nuvarande lärarutbildningen anses det nya systemet innebära en förbättring.

I två motioner behandlas frågan om *p r a k t i k e n s o r g a n i s a t i o n*. Enligt motionen 1973:1964 bör praktiken inte starkt centraliseras. En koncentration i stor skala av praktisk lärarutbildning anses medföra påfrestningar på lärarhøgskoleortens skolväsen. I denna motion samt i motionen 1973:1928 framhålls vidare att praktiken bör organiseras så, att praktiktiden ger erfarenhet av B-skølemetodik.

Skolöverstyrelsen har ansett att praktikcentra bör upprättas på större orter i de fall då den s. k. praktikanttjänstgöringen inte kan förläggas till lärarhögskoleorten på grund av för hård belastning av skolväsendet där. Ett praktikcentrum bör enligt överstyrelsen omfatta helst tolv blivande lärare på respektive linjer eller också kunna förenas med ett annat centrum i närheten till en centrumgrupp av motsvarande kapacitet. Enligt propositionen bör praktiken endast undantagsvis förläggas utanför lärarhögskoleorten och dess närmaste omnejd.

Enligt utskottet är det inte möjligt att i dag bestämt förutse behovet av praktikcentra och centrumgrupper för praktik, eftersom detta är beroende av dels den årliga intagningskapaciteten på de olika lärarutbildningslinjerna dels de fortlöpande överläggningarna mellan vederbörande lärarhögskola och företrädare för det kommunala skolväsendet om skolornas praktiska möjligheter att ta emot olika slag av lärarkandidater. Utvecklingen kommer således att utvisa behovet av praktikcentra och centrumgrupper för praktik.

Beträffande frågan om B-skolemetodik i lärarutbildningen vill utskottet först erinra om att den metodik som i nuvarande grundskola används i klasser av A/a-typ utvecklats ur den metodik som tillämpats och fortfarande tillämpas i klasser av B/b-typ. Skillnaden mellan de olika metodikerna är således inte stor. Enligt propositionen bör den särskilda B-skolemetodiken studeras under praktiktiden, om det är organisatoriskt möjligt. Utskottet delar denna uppfattning. Om lärarhögskolan är belägen i en större kommun torde i någon utsträckning möjlighet finnas för vissa blivande lärare att praktisera B-skolemetodik, liksom också i de fall då den s. k. praktikanttjänstgöringen förläggs till praktikcentra eller centrumgrupper för praktik utanför lärarhögskolekommunen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till förevarande yrkande i motionen 1973:1928 samt motionen 1973:1964 i motsvarande del.

Det föreslagna systemet för praktik skall enligt propositionen införas den 1 juli 1974 med tillämpning på terminskurserna 1 och 3 på lågstadiet och mellanstadielärlinjerna och terminskurserna 1 och 2 på ämneslärlinjen. I motionen 1973:1964 tas t i d p u n k t e n f ö r f ö r e s l a g e n o m l ä g g n i n g upp. Motionärerna anser dels att ställning bör tagas till skolöverstyrelsens praktikförslag först sedan ställning tagits till förslaget i lärarutbildningskommitténs betänkande Fortsatt reformering av lärarutbildningen (SOU 1972:92), dels att tiden mellan ett beslut om ändring och dess ikraftträdande bör vara längre än ett år med hänsyn till sådana studerande, som börjat sina ämnesstudier under antagande att de skall genomgå en praktik i nuvarande form.

Enligt vad utskottet erfarit föreligger i väsentliga avseenden överensstämmelse mellan lärarutbildningskommitténs praktikförslag och skolöverstyrelsens förslag till nytt praktiksysteem för ämneslärlinjen. Skolöverstyrelsens förslag om en ändring av nuvarande system är föranlett av svårigheterna att finna vakanta lärartjänster i skolväsendet för lärarhögskolornas praktikutbildning och bör därför enligt utskottets mening

genomföras vid den i propositionen angivna tidpunkten. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1973:1964 i vad den avser uttalande beträffande tidpunkten för reformens genomförande.

Enligt motionen 1973:1928 bör lärar erfarenhet ges visst meritvärde vid ansökan till lärarhögskola.

Uppfattningen om lärar erfarenhetens värde för lärarutbildning har skiftat. När det gäller den praktisk-pedagogiska utbildningen av ämneslärare hade under 1950-talet de blivande lärarna som regel en referensram i form av tidigare lärar erfarenhet och intagningen till utbildningen skedde på grundval av bl. a. längden av tidigare tjänstgöring. Under 1960-talet ansågs det däremot lämpligast att den blivande läraren inte hade någon erfarenhet av läraryrket före utbildningen och hänsyn till tidigare lärartjänstgöring togs följaktligen inte vid intagningen till lärarhögskola. Under senare tid har emellertid krav rests på dels arbetslivserfarenhet dels lärarinriktad yrkesförberedelse i samband med lärarutbildning. Förslaget i propositionen 1973:78 om att för blivande lärare anordna en s. k. introduktionspraktik på ett så tidigt stadium som möjligt i utbildningen kan ses som exempel på behovet av en referensram i vad gäller undervisningsverksamhet. Detsamma kan sägas om det förslag om lärarinriktad yrkesförberedelse under sammanlagt åtta veckor som lärarutbildningskommittén (LUK) föreslagit för blivande lärare. Enligt vad utskottet erfarit har nu Kungl. Maj:t genom särskilt beslut den 9 februari 1973 bemyndigat skolöverstyrelsen att fr. o. m. intagningen höstterminen 1974 tillgodoräkna arbetslivserfarenhet (inkl. lärartjänstgöring) som merit vid ansökan till praktisk-pedagogisk utbildning vid lärarhögskola. Således meritvärderas enligt vad som framgår av handlingarna tjänstgöring som lärare i grundskolan eller gymnasieskolan och som lärare, assistent eller förste amanuens vid universitet och vissa högskolor, om tjänstgöringen haft en viss minimiomfattning. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att förevarande yrkande i motionen 1973:1928 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

I motionerna 1973:1288 och 1973:1928, den förstnämnda väckt under den allmänna motionstiden, aktualiseras frågan om en översyn av lärarutbildningen och lärarfortbildningen. Enligt motionärerna bör lärarnas grundutbildning kunna förbättras. Vidare ses grundutbildningen och fortbildningen som en sammanhängande enhet varför det anses angeläget att också finna sådana former för fortbildningen att den korresponderar med grundutbildningen.

Grundutbildningens form och innehåll beror av vilka möjligheter till fortbildning som erbjuds. Fortbildningens struktur beror i sin tur av grundutbildningens uppbyggnad. Vissa frågor som gäller huvudman för samt anordnande av grundutbildning och fortbildning för lärare har behandlats av 1968 års utbildningsutredning (U 68) och kommer efter avslutad remissbehandling att bli föremål för beredning inom Kungl. Maj:ts kansli. I vad gäller frågan om en allmän översyn av klasslärarutbildningen och den praktisk-pedagogiska utbildningen av ämneslärare har

utskottet i sitt betänkande 1972:2 gett uttryck för den uppfattningen att det arbete som pågår med en uppföljning av 1967 års lärarutbildningsreform bör avslutas innan någon ny och genomgripande förändring övervägs. Utskottet intar samma ståndpunkt nu men förutser dock att sedan ytterligare erfarenheter vunnits en översyn kommer att behövas. Med hänvisning härtill och till det förhållandet att olika åtgärder enligt vad som framgår av propositionen ganska omgående kommer att vidtas för att förbättra nuvarande lärarutbildning avstyrker utskottet bifall till de ifrågavarande yrkandena i motionerna 1973:1288 och 1973:1928.

Vad som i propositionen 1973:78 i övrigt anförts och föreslagits har inte gett utskottet anledning till särskilda uttalanden.

Äberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande praktikens organisation med avslag på motionerna 1973:1928 och 1973:1964 i denna del godkänner de riktlinjer som i propositionen 1973:78 förordats för en omorganisation av praktiken vid lågstadie-, mellanstadie- och ämneslärlinjer vid lärarhögskola,
2. att riksdagen beträffande tidpunkten för en omorganisation av praktiken vid lågstadie-, mellanstadie- och ämneslärlinjer vid lärarhögskola med bifall till propositionen 1973:78 avslår motionen 1973:1964 i denna del,
3. att riksdagen beträffande meritvärdet av lärarerfarenhet vid ansökan till lärarutbildning avslår motionen 1973:1928 i denna del,
4. att riksdagen beträffande en översyn av lärarutbildningen avslår motionerna 1973:1288 och 1973:1928, sistnämnda motion i denna del.

Stockholm den 18 september 1973

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Wikström (fp), Larsson i Staffanstorps (c), Mårtensson (s), Nordstrandh (m), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), fru Dahl (s), fru Sundberg (m), herrar Berndtson i Linköping (vpk), Sundgren (s), fru Söder (c), herrar Stålhammar (fp), Svensson i Kungälv (s) och Karlsson i Mariefred (c).

